

TAKOTSUBO SYNDROM: JE OXIDAČNÍ STRES NEZBYTNÝ PRO AKUTNÍ ATAKU? NEPŘÍMÉ DŮKAZY SVĚDČÍ O GLOBÁLNÍM DOPADU NA METABOLISMUS, ORGANELY A MYOKARD

Maňoušek J.¹, Hlásenský J.¹, Pařenica J.¹, Pávková Goldbergová M.², Kala P.¹

¹ *Interní kardiologická klinika, FN Brno, Brno,* ² *Ústav patologické fyziologie, LF MUNI, Brno*

XXXII. výroční sjezd ČKS
Brno, 5.5.2024

Takotsubo sy. (TTS) a katecholaminy

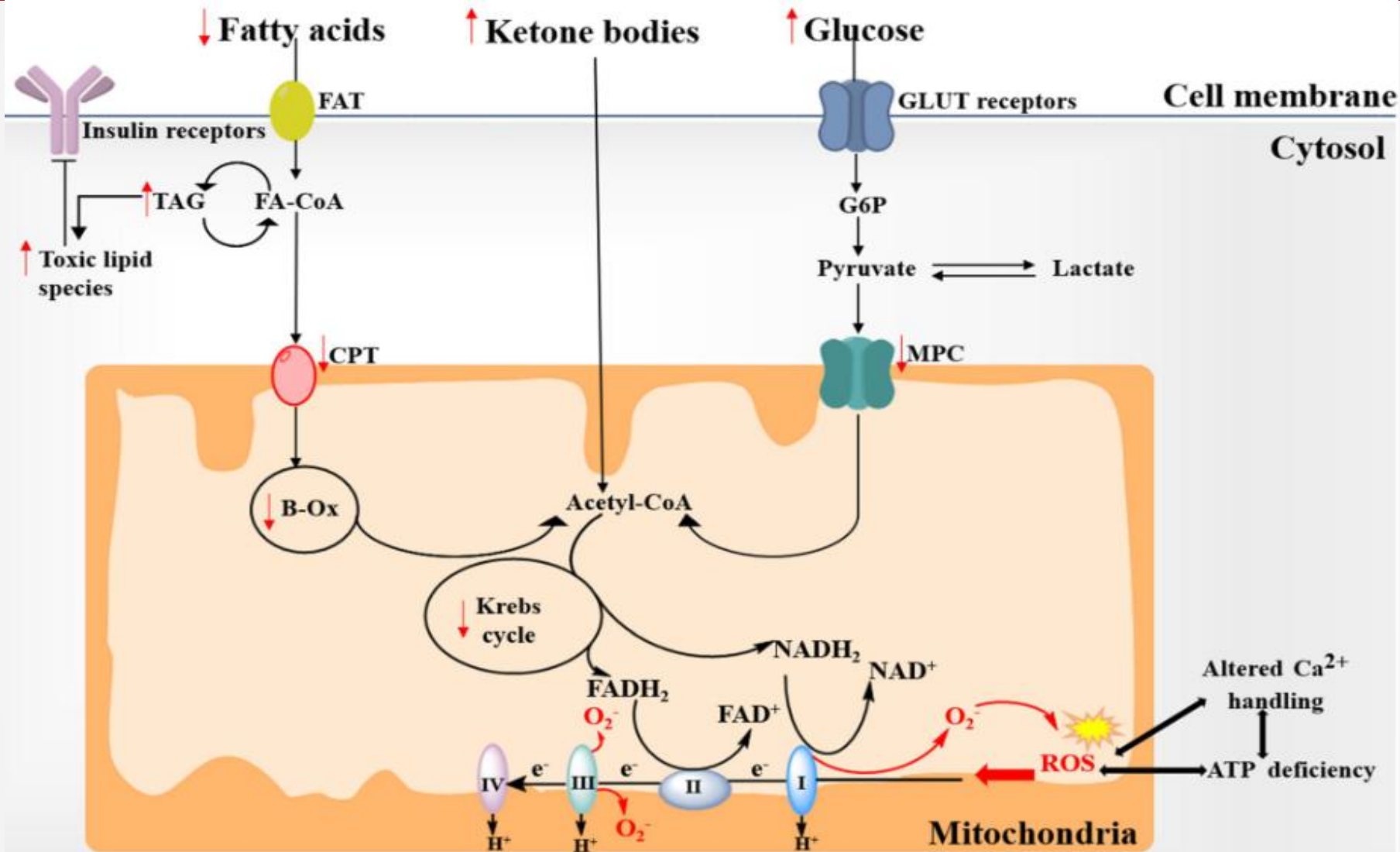
- Účinek KA na myokard – aktivace β -adrenergního receptoru spřaženého s G protein receptorovou kinázou 2 (β AR-GRK2).
- Aktivace navázaného G proteinu do stimulační formy (G_s) spouští kaskádu „druhých poslů“ s aktivací enzymů (adenylcykláza, fosfolipáza c) $\rightarrow$ zvýšení c-AMP $\rightarrow$ aktivace proteinkinázy A (PKA) $\rightarrow$ fosforylace $\rightarrow$ kontraktilní odpověď.
- Hypotéza (r. 2008): $\uparrow$ cirkulující adrenalin $\rightarrow$ přesmyk proteinu G_s do inhibiční formy G_i $\rightarrow$ negativní inotropie s maximem v apikálním myokardu.
- Existence gradientu β AR v levé komoře (hrot – báze).

Metabolické účinky katecholaminů

- ↑ aerobní glykolýzu, glykogenolýzu, glukoneogenezi, ↑ ketogenezi, ↓ syntézu glykogenu.
- Proteolýza – poskytuje glukózové prekurzory.
- Zdravý myokard: β -oxidace mastných kyselin.
- **Katecholaminy = akcelerátory metabolismu** („hoření“).
- Za patologických stavů → mitochondriální „uncoupling“, ↑ OS, ↓ antioxidační ochrany, progresse mitochondriální dysfunkce.
- U takotsubo sy. zatím opomíjeny.

Katecholaminy a metabolismus u TTS

Wang T et al., *Front. Cardiovasc. Med.*, November 2022

Oxidační stres (OS)

- OS: nerovnováha mezi oxidanty ($\uparrow$) a antioxidanty ($\downarrow$).
- Tvoří reaktivní druhy (RD) – balast elektronů z metabolických reakcí.
- $>90\%$ RD vzniká v mitochondriích (méně v ER/SER, na membránách), zvláště činností oxidáz (Nox – dýchací řetězec, CYP, XO, LD).
- RD: radikálové (tzv. volné radikály) a neradikálové.
- Nejvýznamnější RD: ROS, RNS, síry, selenu, chloru, bromu, aldehydy.
- Reaktivita různých RD se liší až o 11 řádů; nízká (např. H_2O_2), extrémně vysoká (hydroxylový radikál $\text{OH}\bullet$).

Oxidační stres, antioxidační ochrana

- Zdravé ženy ve věku 19–78 let: ↑ peroxidace lipidů (malondialdehyd – MDA).
- ↑ OS u patologií: hypertenze, HLP, DM, metabolická, neurodegenerativní, respirační a zánětlivá onem., malignity; představují komorbidity takotsubo sy. (TTS).
- Antioxidační ochrana: humorální (glutathion, antioxidační vitaminy) a enzymatická (CAT, SOD, GPX).
- Koncentrace celk. glutathionu u zdravých jedinců ↓ s věkem (věk 60 až 79 let).
- Takotsubo sy.: ↑ GSSG, ↑ GSSG/GSH; ↑ 8-OHdG.

Zdroje OS u takotsubo sy.

Exogenní zdroje (environmentální faktory)	<ul style="list-style-type: none"> - Fyzikální vlivy (teplo, záření) - Potraviny (mj. plody moře, wasabi), nápoje (mj. alkohol, energetické nápoje) - Katecholaminy – exogenní zdroj - Toxiny, chemikálie, léky, drogy (např. tabák, kofein, kokain), alergeny, vakcíny, krevní transfúze - Fotochemický smog (vč. UV záření, znečištění z dopravy, průmyslu, zemědělství)
Endogenní zdroje	<ul style="list-style-type: none"> - Fyzický stres - Emoční stres - Katecholaminy – endogenní zdroj - Emergentní a akutní klinické stavy (vč. infekcí) - Fentonova reakce (tj. všechny situace spojené s krvácením včetně úrazů, operací, invazivních procedur) - Epileptické záchvaty - Immunopatologické stavy a onemocnění (vč. akutních alergických, anafylaktických a anafylaktoidních reakcí, hypersenzitivity; Kounisův syndrom) - Akutní a chronický zánět - Chronická onemocnění (např. autoimunitní, degenerativní, demyelinizační, metabolická) - Nádory

Léky jako zdroj OS u takotsubo sy.

Lék	Charakteristika	Sumární vzorec	Substrát pro cytochrom P450 / jiný enzym	Jiné interakce s P450 / enzymem	Poločas
5-fluorouracil	Pyrimidinový analog	$C_4H_3FN_2O_2$	P450 1A2, 2A6, 2C8	P450 2C9 (↓)	10-20 min.
Albuterol	β2-adrenergní agonista	$C_{13}H_{21}NO_3$		P450 3A4 (↓)	2,7-5 hod.
Allopurinol	Antiuratum	$C_5H_4N_4O$		Aldehyd oxidáza, xantinoxidáza	1-2 hod.
Anagrelid	Chemoterapeutikum	$C_{10}H_7Cl_2N_3O$	P450 1A2, 3A4	P450 1A2 (↓)	1,3 hod.
Atorvastatin	Statin, hypolipemikum	$C_{33}H_{35}FN_2O_5$	CYP 3A4, 3A5, 3A457, 3A7, 2C8	CYP 2C8 (↓), 2D6 (↓), 2C9 (↓), 2C19 (↓), 2B6 (↑)	14 hod.
Atropin	Parasympatolytikum	$C_{17}H_{23}NO_3$		Muskarin. receptor M1-5	20 min.- 4 hod.
Axitinib	Inhibitor tyrosin-kinázy	$C_{22}H_{18}N_4OS$	P450 3A4, 3A5, 1A2, 2C19		2,5-6,1 hod.
Bevacizumab	Monoklonální protilátka	$C_{6538}H_{10034}N_{1716}O_{203}S_{44}$		Komplement, imunoglobuliny	
Bleomycin	Antibiotikum, chemoterapeutikum	$C_{55}H_{84}N_{17}O_{21}S_3$	P450 3A4		115 min.
Capecitabin	Chemoterapeutikum	$C_{15}H_{22}FN_3O_6$	CYP 2B9	P450 2C9 (↓↓)	45-60 min.
Carboplatina	Organický derivát platiny, chemoterapeutikum	$C_6H_{12}N_2O_4Pt$	Myeloperoxidáza; Glutathione S-transferáza theta-1, P, Mu 1; Metalothionein-1A, 2; NAD(P)H dehydrogenáza	XO (↑); SOD Cu-Zn (↓)	1,1-2 hod.

Zdroje OS u takotsubo sy. - léky

- Cca 65 léků – „spouštěčů“ akutní ataky TTS.
- 16 léků (mj. 5-fluorouracil, cyklofosfamid, kortizol, prednison) – substráty pro více druhů CYP.
- V protinádorových režimech kombinace chemoterapeutik.
- Dexametason $\uparrow$ OS v hipokampu až o 200 %; nejvyšší nárůst OS za 4 hod. po podání.
- Organické deriváty platiny (cisplatina, oxaliplatina) jsou substráty pro enzymy OS (XO, myeloperoxidáza), ale také antioxidantní (GST, SOD, metalothioneiny).
- Monoklonální protilátky jsou degradovány na proteinové fragmenty a vylučovány z těla (bez CYP); tisíce atomů O, N v molekule.

Zdroje OS u takotsubo sy.

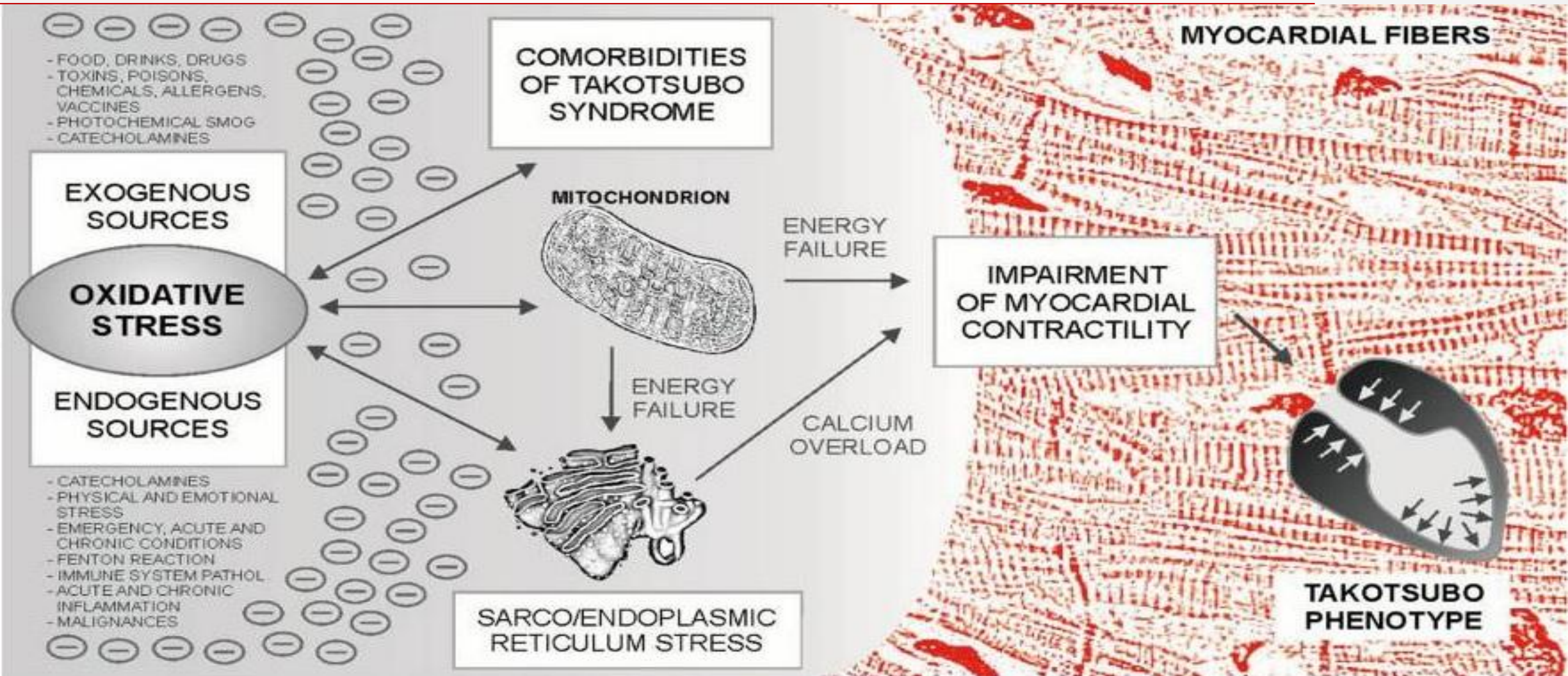
- **Fentonova reakce** může být zdrojem OS pro všechny TTS spojené s krvácením, vč. poranění, operací, invazivních výkonů.
- Popsána v r. 1894 H. J. H. Fentonem; probíhá ve tkáních za přítomnosti H₂O₂ a iontového katalyzátoru – Fe, Cu, Co (schopnost cyklické oxidace a redukce):
$$\text{H}_2\text{O}_2 + \text{Fe}^{2+} \rightarrow \text{HO}\cdot + \text{OH}^- + \text{Fe}^{3+}$$
- Typicky při úniku krve mimo vaskulaturu.
- 7070 pac. s TTS: nejvyšší výskyt akutních atak v pozdních letních měsících.
- Může souviset s tzv. **fotochemickým (letním) smogem**; popsán v Los Angeles za 2. sv. války.
- Vzniká spalováním kapalných paliv při slunečním záření → oxidy síry, dusíku (NO₂), ozon.

Blokáda energie - přetížení vápníkem

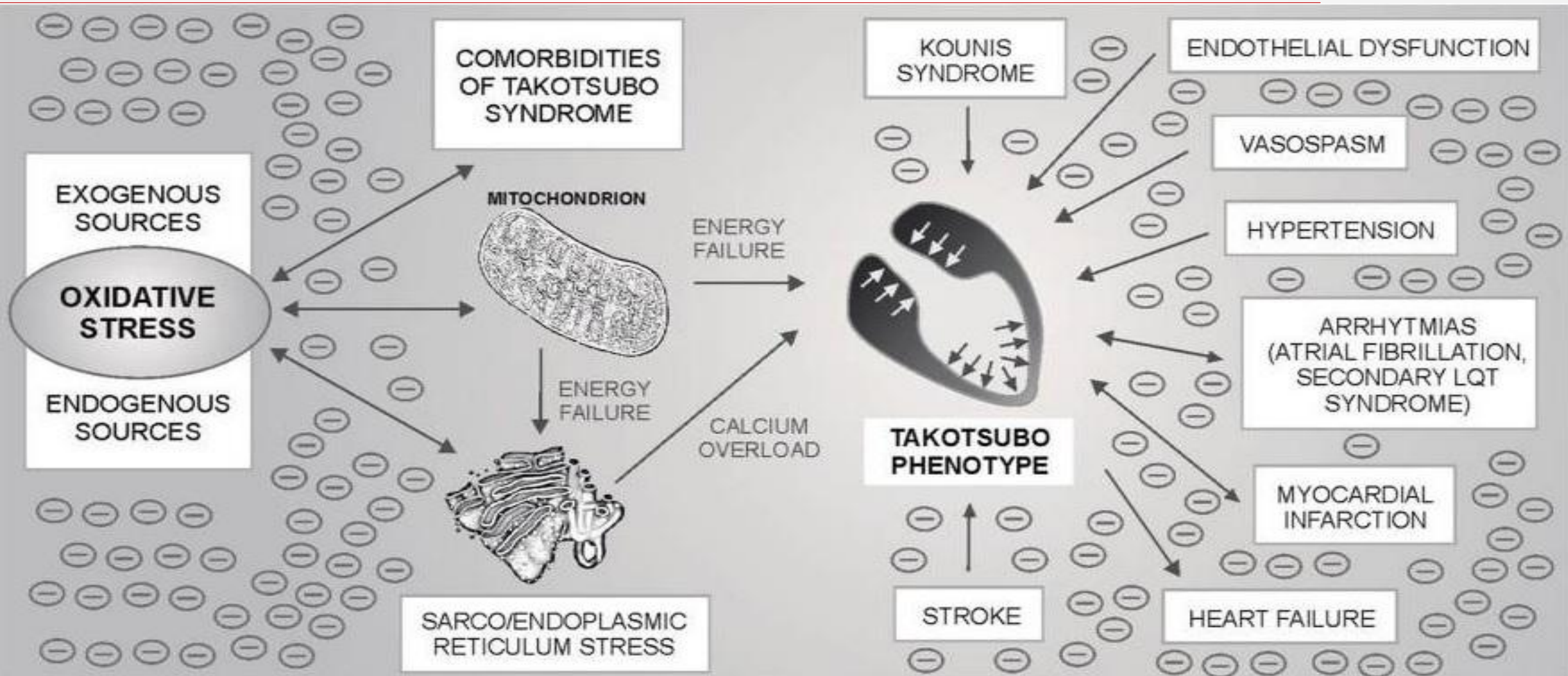

- Správná funkce vs. dysfunkce mitochondrií a ER/SER.
- Intramitochondriální Ca^{2+} řídí produkci energie modulací pyruvátdehydrogenázy a dalších enzymů cyklu trikarboxylových kyselin; intracelulární Ca^{2+} je mediátorem kontrakce.
- **SERCA** resp. $\text{Na}^+/\text{Ca}^{2+}$ výměník (NCX) vyčerpávají Ca^{2+} z cytoplazmy do SER resp. do extracelulárního prostoru → ukončení kontrakce:
- Tvorba RD s $\uparrow\uparrow\uparrow$ OS → blokáda tvorby energie → intracelulární přetížení Ca → rozpojení excitace-kontrakce.
- OS: $\downarrow$ účinek KA na myokard $\downarrow$ aktivace βAR -GRK2 až o -50% v experimentu.

Oxidační stres u takotsubo sy.

Oxidační stres u takotsubo sy.

Závěr

- Hypotéza účinku OS u TTS se opírá o řadu nepřímých důkazů.
- OS z různých zdrojů lze identifikovat ještě před rozvojem akutní ataky TTS.
- Popsané mechanismy se mohou uplatňovat v rámci neuro-myokardiální interference.
- Klíčová efektorová struktura – SERCA, β AR-GRK2, CYP 2J2?
- TTS je zřejmě komplexnější patologie, než se zatím zdá.

Děkuji za pozornost

Podpořeno MZ ČR – RVO (FNBr, 65269705)

<https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fcvm.2021.732708/full>